

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaşoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yasaından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınıraşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbaşoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaclığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Bölge Ülkelerinin
2022 Görünümü

1. BÖLÜM

BATI İLE BİRLEŞME SÜRECİNDE GÜRCİSTAN: 2022

Hasan Yılmaz

[Doktora Öğr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Gürcistan, Batı ve Doğu arasında Hazar Denizi ve Karadeniz bağlantısı üzerinden bir jeopolitik çekişme alanı içerisinde yer almaktadır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali nedeniyle Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya giden yolun kapanmış olması ile Gürcistan'ın bağlantı üzerindeki önemi daha da önem kazanmıştır. Gürcistan bu anlamda Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan ile "Orta Koridor" projesini geliştirme ve ilerletme faaliyetlerini hızlandırmıştır. Batı, Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Anlaşması Teşkilatı (North Atlantic Treaty Organisation-NATO) üzerinden geliştirdiği kurumsal bağlar ile Gürcistan'ı bu bölgedeki ileri karakolu haline getirmek istemektedir. Rusya'nın Abhazya ve Tskhinvali bölgelerini işgali devam etmektedir. Ülkeye Çin'in de ilgisi Kuşak Yol Projesi kapsamında devam etmektedir.

Gürcistan içerisindeki siyasi iklim bu jeopolitik çekişmeyi yansıtır şeklindedir. 2022 yılı, seçim olmaması nedeniyle bir önceki yıla göre daha az çalkantılı geçmiştir. Başını Birleşik Ulusal Hareket (BUH) partisinin çektiği tamamen Rusya karşıtı ve Atlantikçi muhalefet ile Batı kurumlarıyla entegrasyonu hedefleyen ancak hiçbir şekilde Rusya ile çatışmak istemeyen kurucusu İvanişvili tarafından halen perde arkasından idare edilmekle suçlanan iktidardaki Gürcü Hayali Partisi (GHP) arasındaki mücadele devam etmektedir. Temsil oranı düşük de olsa özellikle Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Konseyinde

kendine destek bulan bu muhalefet Batı'nın baskısı ile hükümeti daha demokratik reformlara yönelik tavize zorlamaya devam etmektedir.

Gürcistan idari açıdan iki adet özerk cumhuriyet (Abhazya ve Acarya) ve dokuz adet idari bölge ve bir adet bölge statüsüne sahip şehirden (Tiflis) oluşmaktadır. Gürcistan nüfusunun %86.8'i Gürcü, %6.3'ü Türk, % 4.5'i Ermeni'dir (CIA, 2021). 137 ülkenin demokrasisini, pazar ekonomisini ve yönetim kalitesini değerlendiren Bertelsmann Stiftung Dönüşüm Endeksi'nin (BTI) 2022 yılı raporuna göre, ortalama yaşam süresinin 74 yıl ve açlık sınırında olan nüfus oranının %14 olduğu Gürcistan 10 üzerinden 6 puanla 137 ülke arasında 52. sırada yer almaktadır. Gürcistan siyasi dönüşüm açısından 6.1 puanla sorunlu demokrasi, ekonomik dönüşümü açısından 5.89 puanla sınırlı, yönetim açısından 5.55 ile orta seviye kategorilerinde değerlendirilmiştir (Bertelsmann Stiftung, 2022).

Müteakip bölümler, sırasıyla Gürcistan'da 2022 yılı içerisindeki iç siyasi gelişmeleri, dış, güvenlik ve savunma politikalarıyla alakalı gelişmeleri ve son olarak da ekonomi ve kalkınma alanındaki gelişmeleri ele alacaktır. Çalışmanın sonuç bölümü kısa bir özet sunacaktır.

İç Gelişmeler

Genel Siyasi Görünüm

Freedom House'un 2022 Gürcistan raporuna göre Gürcistan siyasi haklar alanında 40 üzerinden 22, sivil özgürlüklerde ise 60 üzerinden 36 toplamda 100 puan üzerinden 58 puan alarak küresel özgürlük endeksinde "kısmen özgür" kategorisinde listelenmiştir. İnternet özgürlüğünde ise 100 üzerinden 78 alarak "özgür" kategorisinde yer almaktadır (Freedom House, 2022).

Gürcistan'da faaliyet yürüten Bilgi Özgürlüğü Gelişimi Enstitüsü isimli sivil toplum örgütünün bir çalışmasına göre Gürcistan'da kamunun bilgiye erişim kalitesi 2021 yılında %2 artış göstermiştir. Toplam 285 kuruma gönderilen 8446 bilgi edinme talebinin 6961'ine verilen cevapla %82'lik bir oran oluşmuştur. 4545 talebe zamanında cevap verilerek 10 günlük cevap verme miadında %54'lük bir oran yakalanmıştır. Taleplerin %28'ine ya cevap verilmemiş ya da cevap vermek reddedilmiştir (Agenda.ge, 2022q).

Sene başında Gürcistan'da bağımsız Devlet Denetleyicisi Biriminin yasayla kaldırılması ve yerine başka iki kurum kurulmasına yönelik meclisten geçirilen yasanın Cumhurbaşkanı Zurabişvili tarafından onaylanmasına yönelik hem ABD diplomatik temsilciliğinden hem de sivil toplum örgütlerinden büyük eleştiriler gelmiştir. Zurabişvili daha önceki açıklamalarıyla tutarlı olarak kurumun kapatılmasına herhangi bir yasal engel olmamasına rağmen, istişare yapılmadan acele bir şekilde gerçekleştirilmesinin kabul edilemez olduğunu belirtmiştir (Agenda.ge, 2022a).

Ana muhalefet partisi Birleşik Ulusal Hareket (BUH), Meclis'i ikinci boykotunu, hapiste olan Saakaşvili'ye yapılan kötü muameleyi bir araştırma komisyonu kurup ifşa etmek amacıyla, sona erdirdiklerini açıklamıştır. 60 muhalefet sandalyesinin 34'ünün sahibi BUH, 2020 yılındaki meclis seçimlerini müteakip başlattıkları boykotu 2021 Mayıs ayında sona erdirmiş, ancak bu sene 5 Temmuz Tiflis Pride olayları sonrası gazetecilere sağcı protestocularca saldırılması sonrasında boykotu tekrar başlamıştır (Agenda.ge, 2022c).

2022 yılında da bir mahkeme kararı daha seçici infaz yapıldığı ve vatandaşın yargıya güvenini zedeleyeceği iddiasıyla Gürcistan'da gündem olmuştur. Konu hem ABD büyükelçisi hem de ABD yetkililerince insan hakları açısından eleştirilmiştir. Tiflis Şehir Mahkemesinin Mtavari Arkhi TV kanalı kurucusu ve eski Rustavi 2 kanalı yöneticisi Nika Gvaramia'yı makamı kötüye

kullanmaktan 3 yıl 6 ay hapse mahkûm ederken savcılık ise, iddianamenin yolsuzluk ve zimmete para geçirme üzerinden yapıldığını, mahkemenin kararını suçun cinsini değiştirerek verdiğini ve temyize götüreceklerini açıklamıştır (Agenda.ge, 2022p).

Gürcistan'da iktidar ile muhalefet arasındaki gerginlik, iktidarın muhalefeti "Gürcistan'ın AB üyeliğini elde etmesini engellemek için elinden geleni yaptığı" suçlaması ile devam etmektedir. Gürcistan Başbakan Yardımcısı Tsulukiani, muhalefet partisi BUEH'nin Avrupa Parlamentosundaki ortağı olarak gördükleri Avrupalı Halkın Partisi tarafından yapılan "Gürcistan'ın demokratik gerilemesini büyük bir endişeyle takip ediyoruz" açıklamasının ardından bu açıklamaları saçma bulduklarını ifade etmiş ve BUEH'nin Gürcistan'ın AB aday statüsünü almasına engel olacak her şeyi yaptığını iddia etmiştir (Agenda.ge, 2022z).

Gürcistan meclisinin yaz tatilini müteakip güz oturumuna başlar başlamaz ilk ve en önemli AB'nin adaylık statüsü için verdiği 12 öncelik alanı üzerinde çalışmak olmuştur. İktidar partisi bu öncelikleri 2022 Ekim ayı sonuna kadar yasama sürecinden geçirerek Kasım ve Aralık aylarındaki oturumlarda onaylatmayı hedeflediğini açıklamıştır. Buna yönelik hazırlık çalışmalarını muhalefetin ve sivil toplumun da dâhil olduğu çeşitli çalışma grupları kurarak yaz dönemi boyunca yürütmüştür. Ancak ülkedeki kutuplaşma en büyük sorun alanlarından biridir. Her ne kadar iktidar partisi bu yasaları tek yanlı olarak meclisten çıkaracak çoğunluğa sahipse de, AB bu reformların tüm siyasi muhalefeti ve anahtar sivil toplumu içerecek şekilde kapsamlı olarak yapılmasında ısrarcıdır. En baştan bu süreç bazı gelişmeler nedeniyle sekteye uğramıştır. Bazı partiler boykot edip çalışma gruplarından ayrılmış, bazı STK'lar GHP tarafından siyasi partizan oldukları gerekçesiyle süreçten çıkarılmış, boykot eden muhalefet partileri kendi paralel yasa taslak çalışmalarını başlatmıştır (Gabritchidze, 2022).

GHP icra sekreteri Mdinaradze, sene içerisinde bir kaç kez açıkladıkları şekilde, mecliste kamu denetçisi seçimine kendilerinin aday göstermeyeceklerini, bunu muhalefete ve sivil topluma, adayı siyasetçi değil “hakların korunması” alanında uzmanlaşmış birisi olması şartıyla, bıraktıklarını, kararın oy birliği ile alınmasına destek vereceklerini açıklamıştır (Agenda.ge, 2022bn).

AB üyelik adaylığı statüsü için 12 öncelik alanından biri olan Başsavcının meclisin beşte üçü tarafından seçimine ilişkin yasa mecliste üç tur oylamanın ilkinden geçmiştir. Yasa iki seferde 3/5 çoğunlukla seçilememesi halinde, eğer en az 76 oy çıkmışsa ve süre olarak da bir seneliğine, salt çoğunlukla seçime cevaz vermektedir (Agenda.ge, 2022bp).

Eski Başkan Saakaşvili

Çeşitli suçlardan tutuklu yargılanmakta olan eski Başkan Saakaşvili'nin ölüm orucundayken gıda ve ilaç aldığına dair görüntülerin basına sızdırılmasını Saakaşvili'nin avukatları şikayet Devlet Denetleme Kurumuna şikayet etmiştir. Devlet Denetleme Kurumu Adalet Bakanlığı ve Gürcistan İnfaz Müdürlüğü'nün yasa ihlali yaptıklarına hükmederek ceza vermiştir. Bu karar, Tiflis Şehir Mahkemesince “önemli kamu ilgisi” olması gerekçesiyle kaldırılmış, bunun üzerine Saakaşvili'nin avukatları, Başsavcılığa müvekkillerinin “kurban” olarak nitelendirilmesi için başvuruda bulunmuştur. Savcılık bu talebi konu üzerinde karar verme yetkisi olmadığı gerekçesiyle geri çevirmiştir (Agenda.ge, 2022b).

Saakaşvili'nin sağlığının kötüye gittiği ve hapisanede yeterli tedavi imkanı olmadığı gerekçesiyle muhalefet ve Saakaşvili'nin sağlık ekibi Adalet Bakanlığına başvurmuştur. Bakanlık bu başvuru üzerine sivil hastaneye sevk edilme fırsatı sunmuştur. Ancak, Saakaşvili, bu teklifi koşullu kabul edeceğini belirtmiştir. Aile üyelerinin, özel doktorunun ve Empati isimli sivil toplum örgütü üyelerinin daimi olarak kendisini ziyaret etmesine izin

verilmesi koşulu Bakanlıkça kabul edilmemiştir. Bakanlık Mayıs ayında eski başkanı ön koşulsuz olarak sivil hastaneye transfer etmiştir (Agenda.ge, 2022m).

Sağlık durumunun kötüleşmesi üzerine Saakaşvili'nin avukatları, Temmuz ayında kendisinin BUIH muhalefet partisinden ayrıldığını, artık gündeminin sağlığı olduğunu ifade etmişlerdir. İktidardaki GHP ise bu hareketle Saakaşvili'nin suçlarından aklanamayacağını ifade etmiştir (Agenda.ge, 2022aj).

Muhalefet ve avukatları tarafından Saakaşvili'nin hastanede zehirlenmekte olduğu iddia edilmiş, psikolojik tolerans gösterilmediği ve bu durumdan dolayı bağımsız doktorlarca kontrol edilmesi ve yurt dışına sevki talep edilmiştir. Adalet Bakanlığı iddiaları reddetmiş, avukatların bu konuda inceleme için bir resmi başvuruda bulunmadıklarını, eski başkanı hangi doktoru isterlerse onun gelip muayene edebileceğini ifade etmiştir. Saakaşvili ve ailesi de zehirlenme iddialarına tepki göstermiş, görevini yerine getiren sağlık personelinin bu tarz suçlamalara maruz kalmamasını istemişler, böyle bir şey olmadığını söylemişlerdir (Agenda.ge, 2022cn).

Saakaşvili'nin sınırı yasadışı geçmek suçundan 4 Ekim gününe planlı duruşması, mahkeme ile tartışacak bir şeyi olmadığı için ifade vermeyi reddetmesi yüzünden ertelenmiştir (Agenda.ge, 2022ay). Saakaşvili'nin sağlığının kötüye gittiği gerekçesiyle, muhalefet ve Empati sivil toplum örgütü tarafından eski başkanın suçlarının Cumhurbaşkanı Zurabişvili tarafından affedilmesi talebi üzerine, Zurabişvili öyle bir yetkisinin olmadığını, avukatların mahkemeye başvurmaları gerektiğini ifade etmiştir (Agenda.ge, 2022cl).

Abhazya ve Tskhinvali

Gürcistan, Rusya işgali altındaki Tskhinvali bölgesinin 10 Nisan'da birinci, 9 Mayıs'ta da ikinci turu yapılan sözde

başkanlık seçiminin Rusya tarafından Gürcistan'ın egemenlik ve toprak birliğine yöneltilmiş bir diğer hukuk dışı eylem olduğunu söyleyerek kınamış, bu kınamaya Moldova, ABD, AB, NATO, Fransa gibi aktörler destek vermiştir (Agenda.ge, 2022h).

Rusya Devlet Başkanı Putin, 28 Mayıs günü işgal altındaki Tskhinvali bölgesindeki halka çifte vatandaşlık hakkı tanıyan anlaşmayı onaylayan federal yasayı imzalamıştır (Agenda.ge, 2022u).

İşgal altındaki Tskhinvali bölgesinin sözde cumhurbaşkanı tarafından 13 Mayıs tarihinde Rusya'ya katılmak için 17 Temmuz'da yapılacağı ilan edilen referandumdan gelen tepkiler üzerine vazgeçilmiştir. 13 Mayıs'taki ilandan sonra, ABD ve AB karara tepki göstermiş, 19 Mayıs'ta Gürcistan Başbakanının Rusya ile İlişkiler Özel Temsilcisi Rusya Federasyonu Konseyinin Uluslararası Komite Başkanı ile özel bir görüşme yaparak Rusya'yı durumdan münezzeh tutan bir açıklama yapmış ve neticede de referandum kararı askıya alınmıştır (Agenda.ge, 2022y).

Beyaz Rusya Başkanı Aleksander Lukaşenko'nun Gürcistan'ın Rusya tarafından işgal altında olan toprağı sözde Abhazya Cumhuriyetine resmi ziyaret gerçekleştirmesi tepkiyle karşılanmıştır. Gürcü hükümeti ziyaretin ülkenin işgal edilen toprakları üzerindeki hukukunu çiğnediğini belirtmiş ancak yine de "tanımama" siyasetine ilişkin kırmızıçizginin aşılmadığını ve bu tutumun devamının önemini vurgulamıştır (Agenda.ge, 2022ax).

İşgal altındaki Tskhinvali bölgesinin idari sınırları üzerinde işgalci Rus birlikleri tarafından "hudutlaştırma" faaliyetleri sene boyunca sürekli gözlemlenmiş ve AB gözetimindeki Olay Önleme ve Mukabele Mekanizması ile Cenevre Uluslararası Müzakerelerinin gündemine getirilmeye devam edilmiştir (Agenda.ge, 2022by).

AB Gözlem Misyonu ve AGİT nezaretinde iki ayda bir yapılan Olay Önleme ve Mukabele Mekanizması (IPRM) 2022 toplantılarının (104-109.toplantılar) gündem maddeleri yine işgalci Rus kuvvetlerince yasadışı hudut oluşturma süreci ve ona bağlı bu sözde hudut üzerinde yasadışı tutuklanan Gürcistan vatandaşlarının akıbeti ve ateşkes hattının iki tarafına geçişlerin engellenmesi oluşturmuştur (Agenda.ge, 2022cd).

Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları

AB ile İlişkiler

Rusya'nın 2022 Şubat ayı sonlarında Ukrayna'yı işgali ile başlayan süreçte AB ile Gürcistan arasında var olan yoğun etkileşim daha da artmıştır. Bir taraftan özellikle doğu Avrupa ülkelerinin Gürcistan'a karşı gelişen yoğun ilgisi diğer taraftan Gürcistan'ın AB üyeliğine adaylığına ilişkin iki taraf arasında artan istek ve buna bağlı olarak yoğunlaşan temaslar Gürcistan kamuoyunda öne çıkan olgular olmuştur. 2022 yılı sonlarına gelindiğinde AB net olarak Gürcistan'ın Avrupa ailesinin bir parçası olduğu mesajını vermeye başlamıştır.

3 Mart 2022 gününde Gürcistan'ın AB misyon şefi tarafından Fransa'nın AB daimi temsilcisine sunulan resmi üyelik başvurusu ülkenin AB ile ilişkilerinde artık müktesebat uyumu için tarama ve müzakerelerin yapılacağı yeni bir safhayı başlatmıştır (Agenda.ge, 2022d).

Başbakan Garibaşvili 25 Mayıs'ta Davos'taki Dünya Ekonomi Forumunda bir panelde "Gürcistan'ın AB'ye katılımının ülkenin vatandaşlarının bir medeniyet tercihi olduğunu ve basit bir hükümet meselesi olmadığını", "Gürcistan halkının AB üyesi ülkelerle aynı değerleri ve ilkeleri paylaştığını" açıklamış ve bu anlamda ana belge olan Katılım Ortaklığı Anlaşmasının 2014'te imzalanmasından sonra serbest ticaret anlaşmasının imzalandığını, vizesiz seyahat gibi somut neticeler elde edildiğini

ifade etmiş, üyelik başvurusu ile Gürcistan'ı Avrupa'ya yakınlaştıracak ne varsa nihai üyelik amacı doğrultusunda yapmaya hazır olduklarını ilan etmiştir (Agenda.ge, 2022t).

Ukrayna'nın 28 Şubat'ta ve Moldova ve Gürcistan'ın 3 Mart'ta yapılan başvurular üzerine AB Konseyi 7 Mart'ta Avrupa Komisyon'unu başvuruları incelemeye ve görüş bildirmeye çağırmıştır. Komisyon'dan katılıma ilişkin siyasi ve ekonomik kriterlere yönelik anketi 11 Nisan ve AB müktesebatına ilişkin anketi 9 Mayıs'ta almış ve bunları sırasıyla 2 ve 10 Mayıs'ta cevaplandırmıştır. Komisyon 17 Haziran tarihinde Gürcistan hakkındaki değerlendirmesini açıklamıştır. Bu değerlendirmede, her ne kadar ülkede yakın dönemdeki bazı gelişmeler olumsuz etkilese de, Gürcistan'ın hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı ve korunması, demokrasiyi garanti eden kurumların istikrarına yönelik sağlam bir temele sahip olduğu, makro-ekonomik istikrar ve sağlam ekonomi politikası geçmişi ile tercih edilen bir iş ortamına sahip olduğu, pazar ekonomisinin işlemesi için ilave reformlara ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Netice olarak Komisyon, Gürcistan'ın AB müktesebatına uyum için sağlam bir temele sahip olduğuna kanaat getirmiş ve ülkeye AB üyelik perspektifi verilmesini, bazı öncelikleri tamamladığında ise aday statüsü verilmesini tavsiye etmiştir (Avrupa Komisyonu, 2022).

Tavsiyede bahse konu işlem yapılması talep edilen öncelikler 12 adettir ve şöyle özetlenebilir: Siyasi kutuplaşmanın önlenmesi; demokratik gözetim dâhil devlet kurumlarının bağımsız ve tam hesap verebilir şekilde tam işlevinin garanti edilmesi ile AGİT tarafından belirtilen seçim çerçevesi eksikliklerinin giderilmesi; şeffaf, etkin, katılımcı ve partiler arası olan bir yargı reform stratejisi hazırlanması ve uygulanması ile yargının tam ve gerçek bağımsızlığı, tarafsızlığının tesis edilmesi, özellikle yüksek yargı organları olan Anayasa Mahkemesi, Başsavcılık ve Adalet Yüksek Konseyi üyeliği adaylıklarının Avrupa standartlarında yapılması; Yolsuzlukla Mücadele Kurumunun bağımsızlığının güçlendirilerek yüksek seviye yolsuzluk olaylarının üzerine

gidilmesi; ekonomik, siyasi ve kamu hayatındaki yerleşik çıkar gruplarının aşırı etkilerinin ortadan kaldırılarak de-oligarşizasyona ilişkin vaatlerin uygulanması; organize suçlarla mücadelenin dikkatli soruşturmalara ve kolluk kuvvetlerinin gözetimine olanak verilerek güçlendirilmesi; çoğulcu, serbest, profesyonel ve bağımsız medya ortamının oluşturulmasına yönelik çabaların artırılması; aciz grupların insan haklarının korunmasının hızlı bir şekilde güçlendirilmesi; cinsiyet eşitliği ve kadına şiddete karşı mücadele için çabaların güçlendirilmesi; sivil toplumun tüm seviyelerdeki karar verme süreçlerine katılmasının sağlanması; Gürcistan mahkemelerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını değerlendirmelerine/içtihatlarına katması için yasal düzenlemelerin yapılması; Kamu Denetimcisinin seçiminde bağımsız bir kişinin şeffaf bir yöntemle seçilmesinin ve onun makamının etkin kurumsal bağımsızlığının sağlanması (Avrupa Birliği, 2022).

Ülkenin aday statüsüne kabul edilmesine koşul bu 12 önceliğe ilişkin iktidar partisi olan Gürcistan Hayali Partisi 1 Temmuz tarihinde bir strateji belgesi açıklamıştır (Agenda.ge, 2022ah).

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in 14 Eylül günü yaptığı konuşma AB'nin Gürcistan üyeliği konusunda ciddiyetini ortaya koymuştur. Batı Balkanlar, Ukrayna, Moldova ve Gürcistan vatandaşlarına yönelik hitabında "bizim ailemizin parçasısınız, sizin geleceğiniz bizim Birliğimiz, bizim Birliğimiz siz olmadan tamam değil" şeklindeki çıkışı dikkat çekicidir (Agenda.ge, 2022ar). Bu açıklamanın peşinden Leyen, Avrupa Siyasi Topluluğu açılış toplantısı münasebeti nedeniyle Prag'da Gürcistan Başbakanı Irakli Garibaşvili ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda 12 öncelik uygulamasına ilişkin süreç hakkında görüşme yapılmıştır (Agenda.ge, 2022az).

AB Meclisi olarak nitelendirilen Avrupa Parlamentosu tarafından, özellikle Avrupa'nın Halkları Partisinin Gürcistan'ı eleştiren açıklamalarından sonra, geçirilen karar, Gürcistan

hükümetini medyanın engellenmesi ve muhalif olarak nitelendirilen basın mensuplarının hapsedilmesi nedeniyle kınamış ve ağır şekilde eleştirerek, Gürcistan'ı basın özgürlüğü konusunda gerekli tedbirleri almaya davet etmiştir. Ayrıca kararda, iktidardaki Gürcü Hayali Partisi'nin kurucusu olan Ivanişvili'nin, siyaseti bırakmasına rağmen, Gürcistan'ın siyasetinde ve ekonomisinde tek oligark olarak, muhalif siyasetçilerin ve gazetecilerin siyasi nedenli infazları da dâhil, aşırı derecede kontrole sahip olmasından, Gürcistan'ın Rusya'ya yönelik yaptırımlarla ilgili siyasetinin belirleyicisi olan, Kremlin'le kişisel ve iş bağlantılarından endişe duyulduğu belirtilmiş, AB Konseyi, Ivanişvili'ye, Gürcistan'da siyasi sürecin kötüleşmesindeki rolünden dolayı, kişisel yaptırımlar uygulamaya davet edilmiştir. Kararda ayrıca Gürcistan tutuklu bulunan Saakaşvili'yi derhal serbest bırakmaya çağırılmıştır (Avrupa Parlamentosu, 2022).

Karar sonrası Gürcistan iktidar partisi GHP'nin Başkanı Kobakhidze kararın hiçbir değer taşımadığını, Gürcistan'da demokrasi tesis edilmesini sağlayan İvanişvili'nin hedef alınmasının yersiz olduğunu belirterek tepki göstermiştir. Benzer tepkiler diğer parti ve meclis üyelerinden de yüksek sesle dile getirilmiştir (Agenda.ge, 2022ac). Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesinin Katılım Ortaklığı Anlaşması üzerine yıllık Gürcistan raporu olan bu karar, 8 Kasım tarihinde Ivanişvili'ye yönelik oligark tanımlaması ve yaptırım uygulanması çağrısı yapan kısımları ile AB'ye adaylık statüsü verilmesi için ön koşul olarak öne sürülen Saakaşvili'nin serbest bırakılması kısmı çıkarılarak yumuşatılmıştır (Agenda.ge, 2022ca).

Bir yandan 12 öncelikle ilgili çalışmaya başlayan Gürcistan Meclisi, aynı zamanda jeopolitik gerekçeleri öne sürerek AB'yi Gürcistan'a adaylık statüsü vermeye iknaya çalışmaktadır. Meclis Başkanı Papuaşvili, AB'nin, bu stratejik dönemde güvenilir ve meşru bir uluslararası aktör olabilmek adına ve Karadeniz'deki uzun dönem güvenlik çıkarları için, Gürcistan'a adaylık statüsü vermesi gerektiğinin altını çizmiştir (Agenda.ge,

2022aa). Gürcistan, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaşın neticesinde Avrupa'da yaşanan enerji krizinin çözümüne yönelik, kendisini enerji ulaşım yollarının çeşitlendirilmesinde önemli role sahip ülke olarak öne çıkararak AB nezdindeki önemini artırmaya uğraşmaktadır. Bu minvalde Başbakan Garibaşvili AB Dönem Başkanı Çekya'nın Dışişleri Bakanının Tiflis ziyaretinde bu hususu dile getirmesi önemlidir (Agenda.ge, 2022cc). Nitekim aynı gün Kazakistan'ın petrol ihracatını çeşitlendirmek adına Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı üzerinden ihracat yapmaya başlayacağı, 1 Ocak 2023'ten itibaren bu hattan 1.5 milyon ton petrolün gönderileceği, gelecekte bunun 6.5 milyon tona çıkarılmasının planlandığı, ayrıca diğer alternatif taşıma hatları olarak Bakü-Supsa, Bakü-Batum boru hatları, Atyrau'dan Batum'a demiryolunun kullanılabilirliği açıklanmıştır (Business Media Georgia, 2022).

Ancak yolsuzlukla mücadele için kurulması planlanan birime yönelik iktidar partisinin hazırladığı yasa tasarısı birincisi birimin başının başbakan tarafından seçilmesi ikincisi ise ana yolsuzlukla mücadele işlevleri bu birimin altına devredilmemesi nedeniyle bağımsız ve etkin olamayacağı yönünde Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Gürcistan birimi tarafından eleştirilmiş ve AB'nin beklentisi olan reformlara uygun olmadığı ilan edilmiştir (Agenda.ge, 2022bx). Tiflis'i 15 Kasım'da ziyaret eden AB Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Komiseri Oliver Varhelyi, Gürcistan hükümetinin ve meclisinin üyelik adaylığı statüsü için karşılanması gereken 12 öncelik alanına yönelik aktif olarak çalışmasının güçlü bir mesaj verdiğini, ancak tam bağımsız bir yolsuzlukla mücadele kurumu ve oligarşi yapılanmasının kaldırılması üzerine bir yasanın uygulanmasına yönelik çok daha fazla çalışılması gerektiğini belirtmiştir (Agenda.ge, 2022cg).

Tüm bu reform çabalarından ayrı olarak AB, Gürcistan ile kurumsal dayanışma mekanizmalarına bir yenisini daha eklemiştir. Kendi içerisinde savunma ekosistemini siber boyutta da güçlendirmek isteyen AB, gerekli alt yapı ve mekanizmaları

kurarken, özellikle Rusya'nın sicili kabarık olan siber saldırılarına karşı Ukrayna, Gürcistan ve Moldova'nın siber savunma kapasitesinin inşasını desteklemek için gayretlerini artıracaklarını Yüksek Temsilci vasıtasıyla dile getirmiştir. Bu haliyle AB'nin Gürcistan ile olan angajmanı içerisine artık savunma boyutu da eklenmiştir (Agenda.ge, 2022ce).

NATO ile İlişkiler

NATO'nun ve ortak ülkeler İsveç ve Finlandiya'nın temsilcilerinin 24 Mayıs'taki ziyaretinde Ulusal Güvenlik Konseyi ve Dijital Yönetişim Ajansı Gürcistan siber alanındaki mevcut tehlikeler ve bunlarla mücadele yöntemleri anlatılmış, Gürcistan'ın siber savunma anlamında devam eden reformları tanıtılmıştır. NATO temsilcileri Güçlendirilmiş NATO-Gürcistan paketi kapsamında siber savunma alanında aktif iş birliğine devam etmeye hazır olduklarını teyit etmiştir (Agenda.ge, 2022r).

Gürcistan Savunma Bakanı, 15 Haziran'daki Brüksel'de Rammstein formatında icra edilen NATO Savunma Bakanları toplantısına ilk defa katılmış, sonrasında NATO Genel Sekreteri ile, Gürcistan'ın Madrid Zirvesine davet edildiği bir görüşme, ABD Savunma Bakanlığı davetlisi olarak da Ukrayna Savunma Temas Grubu kapsamında Türkiye Savunma Bakanı dâhil mevkidaşları ile görüşmeler gerçekleştirmiştir (Agenda.ge, 2022af).

Gürcistan Başbakanının da katıldığı NATO 2022 Madrid Zirvesinde kabul edilen Stratejik Konseptte NATO'nun Gürcistan'la olan ortaklığının derinleştirilmesinin devam edilmesine olan bağlılık ve Gürcistan'ın nihayetinde üye olacağına ilişkin 2008 Bükreş Zirvesi kararı teyit edilmiştir. Belgede ortak Rusya tehdidi karşısında üyelik perspektifi verilen ortakların güvenliklerinin NATO ile birbirine geçmiş halde olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Zirve'de mevcut Güçlendirilmiş NATO-Gürcistan Paketine ilave olarak bir "Gürcistan'a Özel

Şekillendirilmiş Destek Tedbirleri” enstrümanı da onaylanmıştır (Civil Georgia, 2022b).

NATO Ortaklıklar ve İşbirlikçi Güvenlik Komitesi, Gürcistan’a İttifak tarafından verilen önemin bir göstergesi olarak ilk defa Gürcistan’da bir toplantı gerçekleştirmiştir. NATO-Gürcistan Müşterek Eğitim ve Değerlendirme Merkezinde 11 Kasım’da yapılan toplantıda özel olarak NATO-Gürcistan Destek Paketi kapsamında NATO Zirvesinde onaylanan Gürcistan’a özel destek tedbirlerinin uygulanması üzerinde durulmuştur (Agenda.ge, 2022cf).

Berlin Dış Politika Forumundaki konuşmasında NATO Genel Sekreteri Stoltenberg İttifak’ın ve üyelerinin Gürcistanlı ortaklarıyla yakinen çalıştıklarını ve destek verdiklerini ancak Gürcistan hükümetince gerekli reformların uygulanmasına yönelik endişeler ne kadar giderilirse NATO müttefiklerinden gerekli olan desteği almasının o kadar kolay olacağını belirtmiştir (Agenda.ge, 2022bq).

11-12 Ekim tarihlerinde icra edilen NATO Savunma Bakanları Toplantısına katılan Gürcistan Savunma Bakanı aynı ziyaret kapsamında hem NATO Genel Sekreteri hem de NATO Askeri Komite Başkanı ile görüşmüş, bunun yanında Rammstein formatında Ukrayna Temas Grubu toplantısına katılmıştır. Görüşmelerde NATO temsilcilerince üzerinde durulan konu Gürcistan’a özel destek tedbirleri belgesinin uygulanması olmuştur (Gürcistan Savunma Bakanlığı, 2022).

ABD ile İlişkiler

ABD 13 Ekim’de yayınladığı ulusal güvenlik stratejisinde Gürcistan ve Moldova’nın AB üyeliği istekleri ve beraberindeki önemli kurumsal reformlara olan adanmışlığı destekleyeceklerini açıklamıştır (Agenda.ge, 2022br).

ABD ile ilişkilere verilen önemin göstergesi olarak Nisan ayında Dışişleri Bakanı mevkiinden Vaşington Büyükelçiliğine atanan Zalkalini, 10 Mayıs tarihinde Ekonomi Bakanı Davitaşvili'nin ABD ziyaretindeki üst seviye toplantıların iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri derinleştirileceğini ifade etmiştir. Gürcistan, ABD ile bir serbest ticaret anlaşması oluşturmayı arzulamaktaysa da, ABD'nin şu anda öyle bir niyeti görünmemektedir. Ziyarete Bakan Davitaşvili ABD Uluslararası Kalkınma Mali Şirketi Genel Müdürü ile Gürcistan'da mali, turizm, sağlık, üretim, yenilenebilir enerji gibi alanları desteklemekte olan 188 milyon dolar değerinde 12 proje ile muhtemel gelecek projeleri ele almıştır (Agenda.ge, 2022j).

2021 Ekim ayında ABD Savunma Bakanının ziyaretiyle başlatılan ve iki ülke arasındaki güvenlik iş birliğinin anahtar çerçevesi haline gelen Gürcistan Savunma ve Caydırıcılığı Güçlendirme İnisiyatifine ilişkin İkili İlişkiler Konsept belgesi, ABD Savunma Bakanlığı Rusya, Ukrayna ve Avrasya Müsteşar Yardımcısı Laura Cooper'ın başkanlığındaki heyetin katıldığı 20 Mayıs'ta Tiflis'te icra edilen senelik ABD-Gürcistan İkili Savunma İstişareleri toplantısında imzalanmıştır. Bu konseptle Gürcistan Savunma Kuvvetlerinin yeni bir mükemmellik seviyesine ulaştıracak yetenekler ve kapasite ile güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu toplantıdan bir gün önce de, 19 Mayıs'ta ABD Savunma Bakanlığı Danışmanı Derek Chollet'in başkanlığındaki bir heyet Tiflis'e yaptıkları ziyarette Gürcistan Dışişleri Bakan Birinci Yardımcısı Lasha Darsalia ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda Rusya'nın saldırganlığı sonucunda kötüleşen Karadeniz bölgesinin güvenlik ortamı ele alınmış, Gürcistan'ın güvenlik ve savunma yeteneklerinin yanında demokratik kurumlarının ve ekonomik gelişiminin güçlendirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır (Civil Georgia, 2022a).

Kafkasya'da Bölgesel İş Birliği

Gürcistan, Türkiye ve Azerbaycan arasında Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesi kapsamında kargo ve araçların ön bilgilerinin paylaşılarak gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasını sağlayacak bir anlaşma imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022al).

Gürcistan Ekonomi Bakanı, Türkiye Ulaştırma Bakanı ve Azerbaycan Ulaştırma Bakanı Ukrayna'daki savaş nedeniyle Asya'yı Avrupa'ya bağlayan geçiş ve ulaştırma koridorları arasında daha da önemi artan Orta Koridorun geliştirilmesi üzerine Tiflis'te 23 Ağustos günü bir üçlü toplantı gerçekleştirmişlerdir. Orta Koridorun Bakü-Tiflis-Kars tren projesi ve Marmaray sayesinde Çin'den Londra'ya kargonun durmadan ulaşması planlanmaktadır. Bu hat üzerinden geçiş hacmini artırmak için Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan ile yüksek seviyeli görüşmeler gerçekleşmektedir (Agenda.ge, 2022am).

Tiflis'te 21 Ekim'de ikincisi yapılan diğer adıyla Trans-Kafkasya Uluslararası Rotası olan ve projenin ortakları Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Gürcistan'dan yetkililerin katıldığı, Orta Koridor toplantısında, Orta Koridor üzerinden yapılan yük taşımacılığının bir önceki seneye göre %30 arttığı, Kazakistan'dan Gürcistan'a olan kargo akışının ise altı kat arttığı belirtilmiştir (Agenda.ge, 2022bt).

Trans-Kafkasya bağlantısı üzerine 25 Kasım tarihinde Kazakistan'ın Aktau şehrinde yapılan Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan ve Gürcistan Dışişleri Bakanları toplantısına Gürcistan ekonomi bakanı da katılmış, Karadeniz üzerinden taşıma güzergâhlarının geliştirilmesinin ve Orta Koridorun dijitalleşmesinin önemini vurgulamış, Gürcistan'ın yapmış olduğu ulaşım alt yapısı yatırımları ile Orta Koridorun verimliliğini artırdığını ifade etmiştir. Toplantının bir parçası olarak 2022-2027 döneminde Orta Koridorun kapasitesini

geliştirmeye yönelik birtakım anlaşmalar imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022cm).

Azerbaycan ile İlişkiler

Gürcistan Ekonomi Bakanı ve Azerbaycan Enerji Bakanı ve beraberlerindeki heyetlerince iki ülke arasında yeşil enerji dâhil enerjinin alt sektörlerinde iş birliği öncelik alanları 8 Ekim'de Tiflis'te yapılan toplantıda görüşülmüştür (Agenda.ge, 2022bb).

Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, 2015 yılından beri Gürcistan'a ikinci ziyaretini 24 Ekim tarihinde gerçekleştirmiştir. Ziyarete iki stratejik ortak ikili ilişkiler, bölgesel ve küresel gelişmeler kapsamında Ukrayna-Rusya savaşı nedeniyle Avrupa'nın artan doğalgaz ihtiyacını karşılamaya yönelik müşterek projeler ve iş birliği ihtimalleri görüşülmüştür (Agenda.ge, 2022bu).

Ermenistan'la İlişkiler

Ermenistan Cumhurbaşkanı beraberindeki heyetle birlikte 30-31 Mayıs tarihlerinde Tiflis'i ziyaret etmiş, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis Başkanı ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmede ikili iş birliği ve komşuluk ilişkileri kapsamında meseleler, Güney Kafkasya bölgesi ve dünyayı ilgilendiren güvenlik meseleleri ele alınmış, Gürcistan Başbakanı tarafından başlatılan ve Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan arasında bir diyalog kurulmasına ilişkin format ile ortak faydalı alanlarda iş birliğini içeren Komşuluk Barış İnisiyatifi gözden geçirilmiş, iki ülke arasındaki enerji ve ulaşım arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur (Agenda.ge, 2022x).

Bu görüşme öncesinde bir seri karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. 30 Nisan'da Gürcistan Dışişleri Bakanı Erivan'ı ziyaret ederek Başbakan Paşinyan'la ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesini görüşmüş, 1 Mayıs'ta ise Ermenistan Cumhurbaşkanı ile ikili ilişkilerin tüm alanlarının ele alındığı bir

görüşme gerçekleştirilmiştir. 2 Mayıs'ta Ermenistan Adalet Bakanı ve 4 Mayıs'ta Ermenistan Savunma Bakanı Tiflis'i ziyaret edip hem Başbakan Garibaşvili hem de mevkidaşları ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Adalet Bakanının ziyaretinde adalet, insan hakları ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında iş birliğini güçlendirmek üzere bir mutabakat anlaşması imzalanmış, Savunma Bakanının ziyaretinde ise 2022 İkili İş Birliği Planı imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022i).

Başbakan Garibaşvili 18 Haziran'da Ermenistan'a yaptığı ziyarette Başbakan Paşinyan ile iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin ele alındığı bir toplantı gerçekleştirilmiş, liderler ekonomi, ulaşım, lojistik, ticari ve kültür alanlarında verimli iş birliğini vurgulamış, Karadeniz bölgesinin genel güvenlik durumu üzerine görüşlerini paylaşmışlardır (Agenda.ge, 2022ag).

Temmuz ayında Azerbaycan Dışişleri Bakanı Bayramov ve Ermenistan Dışişleri Bakanı Mirzoyan Dağlık Karabağ üzerine başlangıç görüşmesini Tiflis'te gerçekleştirmiştir. Ermenistan Meclis Başkanı Alen Simonyan'ın 17 Kasım'daki Tiflis ziyaretinde Gürcistan Başbakanı Garibaşvili komşuluk ilişkileri kapsamında Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ üzerine görüşmelere ara buluculuk yapma isteklerini yinelemiştir (Agenda.ge, 2022ch).

Ukrayna ve Moldova ile İlişkiler

Ukrayna medyasının iki Ukrayna istihbarat görevlisinin verdiği bilgiye dayanarak Rusya'ya uygulanan ambargonun Gürcistan topraklarının kullanılarak delindiğine ilişkin haberlerine karşı İngiltere Büyükelçisi tarafından İngiliz istihbaratınca böyle bir iddiaya mesnet olacak herhangi bir verinin tespit edilmediği şeklinde cevap verilmiştir. Gürcistan hükümet ve meclis yetkilileri de iddiayı kınayarak Gürcistan'ın uygulanan ambargoda kendine düşen payı yerine getirdiğini açıklamıştır. Gürcistan'ın ABD büyükelçisi de Rus kişilerin ve şirketlerinin

Gürcistan'daki tüzel kişilikleri kullanarak yaptırımları deldiği iddiasını reddetmiştir (Agenda.ge, 2022k).

Gürcistan'dan gönderilmiş olan siyasetçilerin Ukrayna devleti içerisinde görevlendirilmesi krizine Saakaşvili vakasından sonra bir yenisi daha eklenmiştir. Gürcü hükümeti aranan eski başsavcı ve eski adalet bakanı Zurab Adeişvili'nin Ukrayna Başsavcısına danışman olarak atanmasını ve bu görevde patronu ile birlikte Avrupa Konseyi'nde Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşına ilişkin görüş vermek üzere bulunmasını kınamıştır ve vahim bir hata olarak nitelendirmiştir. Gürcü makamları buna gerekçe olarak Gürcistan'da bazı suçlardan dolayı hüküm giymiş olmasını ve dünyada geçmiş yıllardaki en çirkin baskı sisteminin kurucusu olmasını göstermektedir. Ayrıca bu olay, Gürcü yetkililere göre Ukrayna Gürcistan arasındaki dayanışmanın tek taraflı olduğuna işaret etmektedir (Agenda.ge, 2022bl).

Dışişleri Bakanı Darchiaşvili'nin Moldova, Ukrayna ve Azerbaycan'dan mevkidaşları ile katıldığı ve Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu vesilesi ile New York'ta yapılan 39. GUAM (Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Teşkilatı) Bakanlar toplantısında değişen jeopolitik ortam ve güvenlik tehditleri ele alınmış, Ukrayna ve halkına Gürcistan tarafından gösterilen dayanışmaya vurgu yapılmış ve Gürcistan'ın işgal altındaki bölgelerinin son durumu ele alınmıştır. Toplantıda katılımcılar tarafından ulaşım, bağlantılılık ve enerji alanlarında iş birliğini geliştirmenin daha da artan önemine değinilmiş, bir serbest ticaret bölgesi kurulmasına ilişkin protokol imzalanmış ve uluslararası örgütlerle koordineli etkileşimde bulunmanın önemine vurgu yapılmıştır (Agenda.ge, 2022au).

Rusya'nın üzerlerinde yarattığı tehdit ortamı açısından paydaş ülkeler olan Gürcistan ve Moldova, Ukrayna'daki savaşı ve yarattığı ekonomik ve sosyal meselelere ilişkin istişarelerine devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Zurabişvili'nin Moldova

ziyaretinde Başbakan Gavrilita ile görüşmesinin gündemi bu olmuştur (Agenda.ge, 2022bk).

Başbakan Garibaşvili Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrası Gürcistan'ın Ukrayna'ya olan uluslararası destek kapsamında elinden gelen en iyi şekilde Ukrayna'ya insani yardım sağladıklarını ve savaştan etkilenenler ve halen Gürcistan'da olanlara destek verdiklerini belirtmiş ve destek veren 191 ülke arasında 550 ton insani yardım tedariki ile ilk sırada yer aldıklarını ve Ukrayna'dan Gürcistan'a gelen mültecilere sağlık ve eğitim dahil bütçelerinin imkan verdiği hizmet verdiklerini açıklamıştır (Agenda.ge, 2022o).

Gürcistan, BM Genel Kurulu'nun Rusya'nın Ukrayna'nın dört bölgesini ilhak etme girişimlerini kınayan 13 Ekim tarihli kararına imza atan 143 ülkeden biri olmuştur. Gürcistan daha önce de 3 Mart tarihli Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınayan Genel Kurul kararına ve 25 Mart tarihli Ukrayna'daki sivillerin korunmasına yönelik Genel Kurul kararına katılmıştır (Agenda.ge, 2022bh).

Başbakan Garibaşvili 18 Kasım'da Meclis'te yapmış olduğu konuşmasında Ukrayna hükümetinin temsilcilerinin açıkça Gürcistan'da Rusya'ya karşı ikinci bir cephe açılması için muhalefete dayanarak ülke içi gösteri ve yürüyüşlerle kampanya gerçekleştirdiğini, Gürcistan'ın Ukrayna'nın desteğine olan 400 karara katıldığını, ancak Ukrayna'da savaşıacak gönüllülerin gideceği charter uçağının kalkışına izin vermediklerini, ülkenin %20'si Rusya işgali altındayken, böyle bir riskin alınamayacağını ifade etmiştir (Agenda.ge, 2022ci).

Gürcü ve Kafkas kökenli gönüllü askerlerden oluşan ve liderliğini Mamuka Mamulashvili'nin yaptığı sayıları 1000 civarı olan Gürcistan Lejyonu devam etmekte olan Rusya-Ukrayna savaşında özellikle Donbass hattının en yoğun çatışmalarının yaşandığı Bakhmut bölgesinde Ukrayna adına savaştığı bildirilmektedir. Aralarında 50 kadar da İngiliz'in olduğu bu

taburun, 2014 yılından beri Ukrayna'da aktif olduğu ve Gürcistan'daki mevcut Ivanişvili başlısı hükümeti Putin'le suç ortaklığı yapmakla suçladığı ve Atlantik bağlarının kurulması için gayret ettiği bilinmektedir (Sparks, 2022).

Rusya ile İlişkiler

Siyasi ilişkiler anlamında Gürcistan'ın çok fazla teması olmasa da ticari ilişkiler GHP hükümetinin dengeli tutumu nedeniyle devam etmektedir. Aşağıda belirtileceği üzere, Rus sermayesi savaş nedeniyle, Türkiye gibi, Gürcistan'a da gelmiş ve buradan faaliyetlerini yürütmeye çalışmaktadır.

8 Ekim tarihinde Kerç Köprüsüne yapılan bombalı saldırıya ilişkin Rusya Federal Güvenlik Biriminin patlayıcıların Gürcistan ve Ermenistan topraklarından geçirilerek son noktaya getirdiği ve iki Gürcistan vatandaşının da bu işlemde yer aldığını açıklaması üzerine Gürcistan hükümeti kendi kontrol noktalarında böyle bir şüpheli faaliyete rastlandığına dair bir bulgu olmadığını belirterek suçlamaların asılsız olduğunu açıklamıştır (Agenda.ge, 2022bf).

Türkiye ile ilişkiler

Gürcistan Başbakanı Irakli Garibaşvili ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan BM Genel Kurulu vesilesiyle buldukları New York'ta bölgede barış ve istikrarın nasıl güçlendirileceğine ilişkin önemli tedbirlere ilişkin görüşme gerçekleştirmişlerdir (Agenda.ge, 2022at).

Gürcistan Dışişleri Bakanı Darchiashvili BM Genel Kurulu vesilesiyle bulunduğu New York'ta Türkiye'nin NATO'ya entegrasyonu kapsamında muhteşem bir destek sağladığını, Gürcistan'ın en önemli stratejik ortaklarından biri olduğunu ifade etmiştir. Yine bu vesileyle Türk Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ile yaptıkları görüşmede stratejik ortaklığın geliştirilebileceği

alanlar ve başarılı bölgesel iş birliği formatlarına katılım ve çabaların yoğunlaştırılması görüşülmüştür (Agenda.ge, 2022as).

Gürcistan hükümeti yerel pazarda ilaç fiyatlarını düşürmek için Türkiye'deki üreticilerinden uluslararası kalitede 400 kalem ilaç ithal ederek 100 bin vatandaşın 15.6 milyon euro yerine 4.7 milyon euro ödemesini ve genelde ilaç fiyatlarının %80 düşmesini sağlamıştır. Pazarda ithal edilen ilaç kaleminin giderek artması beklenmektedir (Agenda.ge, 2022l).

İki ülke arasında mevcut serbest ticaret anlaşmasına ticaretin daha da kolaylaştırmasını sağlayacak şekilde değişiklikler 10 Eylül'de Tiflis'te iki ülke bakanları arasında yapılan toplantıda imzalanmıştır. İki ülke 2018 Türkiye, Gürcistan ve AB arasında imzalanan ticaret ve ekonomi güçlendirme anlaşmasının sağladığı çapraz kümülasyon imkanı sayesinde AB'ye Gümrük Birliği üzerinden ortak ihracat yapma olanağının faydalarını artırmayı hedeflemektedir (Agenda.ge, 2022aq).

Türk ve Gürcü yetkililer iki ülke arasındaki turizm ilişkilerini derinleştirmek için 11 Ekim'de İstanbul'da bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda direkt uçuşların artırılması ve kamu ve özel sektörlerin daha yakınlaştırılması hususlarında mutabık kalınmıştır. 2022 ilk dokuz ayında Gürcistan'a Türkiye'den 544 bin kişi seyahat etmiş, yılın ilk çeyreği istatistiklerine göre ise Gürcü vatandaşların 261 bin yurt dışı seyahatinin 103 bini Türkiye'ye olmuştur. Yılın üçüncü çeyreğinde bu rakam 693 bine kişide 314 bin ile %58 oranına ulaşmıştır (Agenda.ge, 2022bd).

Gürcistan İçişleri Bakanlığı özel harekat ve sahil güvenliği birimlerinden bazı personel Ankara'da yapılan uluslararası terörle mücadele tatbikatına katılmışlardır (Agenda.ge, 2022ck).

2019 yılında imzalanan ve beş yıllık süreç içerisinde 5.6 milyon dolarlık hibe öngören askeri mali işbirliği kapsamında Türkiye 20 Temmuz'da toplam 404 bin dolar değerinde Gürcistan

savunma birliklerinin lojistik yeteneğini artıracak 8 iş makinasını Gürcistan Savunma Bakanlığına Tiflis'te teslim etmiştir (Agenda.ge, 2022ai). Gürcistan Savunma Bakanlığı ile Türk Milli Savunma Bakanlığı ASFAT şirketi arasında zırhlı personel taşıyıcısı tedariki konusunda 7 Ekim tarihinde bir anlaşma imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022ba).

BM ile Gündem

BM Genel Kurulu Gürcistan tarafından öncülük edilen ve dünyanın değişik yerlerinden 60 ülkenin desteklediği Gürcistan'ın Rusya işgali altındaki Abhazya ve Tskhinvali bölgelerinde yerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin durumunu ortaya koyan ve onların güvenli ve şerefli bir şekilde evlerine dönmesinin bir hak olduğunu teyit eden bir kararı 9 Haziran'da kabul etmiştir (Agenda.ge, 2022ad).

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi ve Dünya Gümrük Teşkilatı (UNODC)'nin ortak projesi olarak başlatılmış olan Konteyner Kontrol Programı kapsamında Gürcistan'ın elde etmiş olduğu başarılar projenin onuncu yıl dönümünde UNODC Orta Asya Bölgesel Temsilcisi Ashita Mittal'ın katıldığı bir törenle Gürcistan İçişleri Bakanlığınca dile getirilmiştir. Etkinlik esnasında Gürcistan Maliye ve İçişleri Bakanlıkları ile BM arasında yeni bir mutabakat muhtırası imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022ae).

BM Güvenlik Konseyi üyesi ülkeler ile bir sonraki dönemin Konsey üyesi ülkeler 16 Ağustos'ta yayınladıkları ortak bildiri ile Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'dan işgal ettiği topraklardan gecikme olmadan çekilmesini ve 2008 ateşkes anlaşmasındaki yükümlülük ve taahhütlerini tam olarak yerine getirmesini talep etmişlerdir (Agenda.ge, 2022ak).

BM Genel Kurulu'nun 77. Oturumundaki konuşmasında Gürcistan Başbakanı Garibaşvili;

- Rusya'yı işgal etmiş olduğu Gürcü topraklarında hudutlaştırma faaliyetinde bulunması nedeniyle kınamış,
- Rusya'yı işgal etmiş olduğu Gürcü topraklarında hudutlaştırma faaliyetinde bulunması nedeniyle kınamış,
- Gürcistan'ın AB, NATO ve BM ile birlikte gerçekleştirdiği reformları övmüş,
- Komşuluk Barış Girişimi kapsamında Güney Kafkasya'daki önceliklerinin bölgesel ekonomik kalınma olduğunu vurgulamış ve
- Ukrayna'yı işgalinden dolayı Rusya'ya karşı alınan tüm kararları ve yaptırımları desteklediklerini ifade etmiştir (Agenda.ge, 2022aw).

Gürcistan, BM 77. Genel Kurul oturumu vesilesiyle yapılan oylamada ikinci kez BM İnsan Hakları Konseyi üyesi seçilerek üç sene daha konsey üyesi olarak insan hakları korunmasına yönelik karar verme sürecinde bulunmanın sağlayacağı fırsatlardan istifade etme imkanı elde etmiştir (Agenda.ge, 2022bg).

AGİT ile Gündem

Başbakan Garibaşvili, Dünya Ekonomik Forumu vesilesiyle Davos'taki temasları kapsamında 25 Mayıs'ta Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) Genel Sekreteri Maria Schmid ile Ukrayna'daki savaşın, neticesi olan Karadeniz bölgesinin güvenlik ortamının, Gürcistan'da barış için çabaların ve bu anlamda Cenevre Uluslararası Görüşmelerinin Eş Başkanlarının rolünün ve Olay Önleme ve Mukabele Mekanizmasının önemini ele alındığı ve bir sonraki Cenevre toplantısının yakın bir zamanda yapılmasının gerekliliğine vurgu yapılan bir görüşme gerçekleştirmiştir (Agenda.ge, 2022s).

BM Genel Kurulu vesilesiyle New York'taki temaslar kapsamında Gürcistan Dışişleri Bakanı Darchiashvili AGİT Schmid ile bir görüşme gerçekleştirilmiş, görüşme kapsamında Gürcistan'ın teşkilatın gündemindeki önceliği ve Cenevre Uluslararası Görüşmeler mekanizması kapsamında ülkedeki istikrara yapılan katkı ele alınmıştır (Agenda.ge, 2022av).

NATO Ülkeleri ile İkili İlişkiler

Gürcistan Ulusal Muhafızları ile Norveç İç Güvenlik Muhafızları arasında beş yıl süreli imzalanan ikili anlaşma sayesinde savunma tatbikatları ve kara yedek birliklerinin eğitilmesine yönelik müşterek iş birliği yapılmasına karar verilmiştir (Agenda.ge, 2022ab).

Gürcistan Cumhurbaşkanı Salome Zurabişvili 11 Ekim'deki Romanya ziyaretinde Romen mevkidaşı ile Rusya'yı emperyal Sovyet siyasetini devam ettirmekle kınayarak Ukrayna'ya yakın iki ülke olarak Ukrayna halkına olan tam desteklerini açıklamışlardır (Agenda.ge, 2022be). Romanya Savunma Bakanının Tiflis ziyaretinde muhatabı ile mevcut savunma iş birliğinin daha da derinleştirilmesine yönelik bir stratejik anlaşma imzalanmıştır (Agenda.ge, 2022bm). Romanya NATO'nun Ukrayna, Moldova, Gürcistan ve Ürdün için adadığı destek fonuna 1.4 milyon dolar katkı sağladığını bunun da 300 bin dolarlık kısmını "Doğu Yanı/Cephesi"nin önemli parçası olan Gürcistan'a savunma kapasitesini artırmak üzere tahsis ettiğini açıklamıştır (Agenda.ge, 2022bj).

Bir başka NATO üyesi ülke Norveç'in dış işleri bakanı Huitfeldt 17-18 Ekim tarihlerinde Tiflis'i ziyaret etmiş, Gürcistan'ın gerçekleştirdiği reformları övmüş, işgal edilen topraklardaki sınırlandırma faaliyetlerini kınamış ve Güney Osetya bölgesindeki ateşkes hattındaki sınırlandırma faaliyetlerini yerinde incelemiştir (Agenda.ge, 2022bi).

Macaristan Başbakanı Viktor Orban 27 Ekim'de Tiflis'i ziyaret etmiş ikili ilişkiler ve AB katılım sürecine ilişkin görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Agenda.ge, 2022bw).

Diğer Ülkelerle Temaslar

Başbakan Garibaşvili, Tiflis'e gelen İsrail heyetini kabulünde, İsrail Meclis Başkanı heyetini kabul etmiş, İsrail Başbakanı ve Dışişleri Bakanı ile de Gürcistan Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve İstihbarat Başkanı katılımıyla ortak bir toplantı gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde ikili ve çoklu formatlarda iş birliğini artırmanın ve mevcut güvenlik zorlukları üzerine eğilmenin önemine vurgu yapılmıştır (Agenda.ge, 2022w).

Savunma ve Askeri Faaliyetler

Gürcistan, ABD'nin daveti üzerine, IŞİD'a karşı Küresel Koalisyonun Bakanlar Toplantısına 12 Mayıs'ta katılım sağlamıştır. Dışişleri Bakanı Darchiaşvili Gürcistan'ın bu katılımının küresel güvenliği güçlendirme çabalarında aktif olarak yer aldığını teyit eder nitelikte olduğunu belirtmiştir (Agenda.ge, 2022n).

Gürcistan Savunma Bakanı uçaksavar ve tanksavar silahları alımı için çalışma yaptıklarını, dron üretiminde test çalışmaları aşamasında olduklarını, 2023'te seri üretime başlayacaklarını, ayrıca hava savunma silahlarının modernizasyonu için İsrail'le çalıştıklarını açıklamıştır (Agenda.ge, 2022bs).

Gürcistan Savunma Bakanı ayrıca, İngiltere ve diğer müttefiklerin yardımı ile bir siber güvenlik komutanlığı kurmak üzere çalıştıklarını, 2023 yılının 93 milyon dolarlık savunma bütçesinden 1.8 milyon doları bu komutanlığın altyapısının kurulması için harcanacağını, genç nesilde askerliği özendirmek için Finlandiya ve İsveç modellerini inceleyerek yeni tip bir yedek kuvvetler modeli üzerinde çalıştıklarını, savunmaya ilişkin yeni

bir kanunu yıl sonuna kadar meclise sunacaklarını belirtmiştir (Agenda.ge, 2022bv).

Gürcistan doğudaki Kakheti bölgesindeki Mukhrovani kışlasında 24 yeni ve üç de tadilat görececek binadan oluşacak ve iki senede tamamlanacak 26 milyon dolar değerindeki NATO standartlarına uygun özel kuvvetler üssünün inşa projesini başlatmıştır. Gürcistan, özel kuvvetlerinin teşkili ve eğitiminde başta özellikle ABD olmak üzere, NATO üyesi devletlerden büyük destek almıştır (Agenda.ge, 2022cj).

ABD ve Gürcistan ortaklığında yapılan bu seneki Asil Ortak (Noble Partner) tatbikatı Tiflis yakınlarındaki Vaizani kışlasındaki 4'üncü Piyade Tugayı eğitim alanında aralarında Türkiye'nin de olduğu 21 ülkeden 2400 askerin katılımı ile 29 Ağustos-9 Eylül tarihleri arasında icra edilmiştir. Gürcistan'ın altıncı kez ev sahipliği yaptığı tatbikata Japonya ve İsveç ilk defa katılım sağlamıştır (Agenda.ge, 2022an).

Gürcistan, Türkiye ve Azerbaycan arasında dönüşümlü olarak her sene icra edilen Kafkasya Kartalı özel kuvvetler tatbikatı 2022 Ekim ayında Tiflis yakınındaki Vaziani kışlasında icra edilmiştir (Agenda.ge, 2022bo).

İki senede bir yapılan Tiflis Bölgesel İstikrar İçin Uluslararası Forum: Karadeniz Bölgesinde Nükleer ve Radyolojik Zorluklar konferansının 4'üncüsü gerçekleştirilmiş ve ABD büyükelçisi bu forumda konuşma yapmıştır. Büyükelçi Degnan, forumun Rusya'nın nükleer tehditlerinin olduğu bir dönemde daha da önemli hale geldiğinin altını çizmiştir. Forumun sponsorları arasında Gürcistan dış ve güvenlik kurumları yanında, Savunma ve Güvenlik üzerine Sivil Konsey isimli sivil toplum kuruluşu, ABD Dışişleri Bakanlığı, İsveç Radyasyon Güvenliği Kurumu, Polonya Dışişleri Bakanlığı, İngiltere Enerji ve İklim Değişikliği Bakanlığı bulunmaktadır. Konferansın amacı, siber savunmada olduğu gibi, nükleer tehditlere karşı Gürcistan'ın

nükleer savunma dayanıklılığını artırmaktır (Agenda.ge, 2022bz).

Ekonomi ve Kalkınma

Gürcistan İstatistik Kurumunun verilerine göre 3.7 milyon nüfusa sahip Gürcistan'da kişi başına düşen gayri safi milli gelir 5023 dolar, büyüme oranı % 10.5, işsizlik oranı %20.6 ve enflasyon %10.4'tür. Erkeklerde işsizlik oranı %22.7 iken kadınlarda %17.8'dir. Ocak-Aralık döneminde toplam ihracat 5.6 milyar dolar, ithalat 13.4 milyar dolardır. Gürcistan'ın ihracattaki en büyük üç ortağı 607 milyon dolar ile Çin, 541 milyon dolar ile Azerbaycan ve 520 milyon dolar ile Rusya, ithalattaki en büyük üç ortağı 1.9 milyar dolar ile Türkiye, 1.4 milyar dolar ile Rusya ve 900 milyon dolar ile Çin'dir. En çok ihraç edilen ürünler 842 milyon dolar ile bakır cevheri, 661 milyon dolar ile motorlu araç ve 447 milyon dolar ile demir alaşım maden ürünleridir. İş dünyasının üçüncü çeyrekteki getiri hacmi bir önceki senenin aynı dönemine göre %17.4, üretim değeri ise %25.8 artmıştır (GEOSTAT, 2022c).

S&P Global'in yeni Gürcistan gözden geçirme raporuna göre Gürcistan ekonomisi, beraberinde milyon dolarları bulan sermayesini getiren 150 ila 300 bin Rus'un göçü nedeniyle 2022 yılında %10.3 büyümüştür. Bir başka S&P raporuna göre Mart ayı başındaki devalüasyon sonrasında Gürcistan laris ABD doları karşısında sene içinde % 20 ila % 30 arasında değer kazanmıştır (Tatkakishvili, 2022).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri açısından Gürcistan 73.4 ülke puanıyla, Doğu Avrupa ve Orta Asya istatistik bölge ortalaması olan 71.6'nın üzerine çıkarak dünyada 163 ülke arasında 51.sırada yer almıştır. İstatistik performans endeksi açısından da 100 üzerinde 80.1 başarı oranı sergilemiştir. En çok başarı gösterdiği alan karşılanabilir ve temiz enerji alanı, açlığa son, eğitim kalitesi ve sorumlu tüketim ve üretim kalkınma hedefleri olmuş, en durağan alanlar ise su altında

yaşam, iklim eylemi, karada yaşam hedefleri olmuştur (Sachs vd., 2022, p. 210).

Gürcistan İstatistik Kurumunun 15 Ağustos'ta yayımladığı rapora göre 2021 yılında Gürcistan toplamda 1.242 milyar dolar yabancı direkt yatırım almış, bunun %48.6'sını 603.6 milyon dolar ile İngiltere, %11.1'ini 138 milyon dolar ile Hollanda, %8.1'ini 100 milyon dolar ile Türkiye gerçekleştirmiştir. Bu yatırımların %37.5'i 465 milyon dolar ile mali sektörde, % 15'i 186 milyon dolar ile enerji sektöründe, %10.7'si 186 milyon dolar ile imalat sektöründe gerçekleşmiştir (GEOSTAT, 2022a).

Gürcistan'ın Ocak-Aralık dönemindeki dış ticaret hacmi 19milyar dolara ulaşarak bir önceki seneye oranla %33.5'lik bir artış göstermiştir. Tüm bu ticaret hacminin içinde ülkeye gelir oranı ise %40.3 olmuştur (GEOSTAT, 2022b).

Gürcistan'ı çok işlevli bir bölgesel merkez haline getirme kararı alan Gürcistan hükümeti bu minvalde Tiflis'te ve Karadeniz kıyı şehri Gonio'da öncelikle uluslararası finans merkezleri kurmayı planlamaktadır. Bu amaçla 2021 yılı sonunda Brüksel'de yapılan Doğu Ortaklığı Toplantısı sonrası Başbakan Garibaşvili ve Rothschild & Co. Yönetim Müdürü Ariel Mallard de Rothschild arasında imzalanan anlaşma ile şirketin Gürcistan'ın bu hedefi için bir strateji belgesi geliştirmesine karar verilmiştir. Bu stratejiye ilişkin sene içerisinde Mart, Nisan ve Eylül aylarında değerlendirme toplantıları yapılmıştır. Strateji kapsamında finansal hizmetler yanında ülkenin teknoloji ve eğitim hizmetlerinde de bir bölgesel merkez olması, belirgin proje ve adımlarla yabancı doğrudan yatırım çekmesi, istihdam yaratması ve teknolojik yenilikler getirmesi hedeflenmektedir (Agenda.ge, 2022ao).

Asya Kalkınma Bankası, mali yönetim, sermaye pazarları ve ülkenin emeklilik sistemindeki reformları derinleştirmek adına program temelli 100 milyon dolarlık borcu onaylamıştır. Bu borç, AKB'nin bu amaçla verilen ikinci alt-program mali

desteğidir. Desteğin genel amacı ülkenin para biriminin, doğal afetler, iklim değişikliği, kamu iktisadi teşekküllerindeki zayıf şirket yönetimi gibi harici etmenlere karşı makro-ekonomik dayanıklılığını artıracak tedbirleri hayata geçirmek olarak belirtilmektedir (Agenda.ge, 2022cb).

Dünya Bankası ile Gürcistan 30 yıllık ortaklığın en büyük projesi olan Beşeri Sermaye Programı için bir dizi anlaşma imzalamıştır. Banka eğitim, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerini geliştirmeyi hedefleyen, bu proje için “Sonuçlar için Program” enstrümanından 400 milyon dolar taahhüt etmiştir. Gürcistan bu enstrümandan ilk defa faydalanmaktadır (Agenda.ge, 2022f). Bu kapsamdaki ilk anlaşma 358.5 milyon dolarlık kısım için imzalanmıştır. Maliye Bakanlığı koordinesinde yürütülecek projenin nihai sonuçları ve göstergelerine ilişkin sorumluluğu Sağlık Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığında olacaktır (Agenda.ge, 2022g). Ayrıca Dünya Bankası Gürcistan’ın şarap üreten Kakheti bölgesini Tiflis’e ve oradan diğer bölgelere bağlayacak olan Kakheti Bağlantı Geliştirme Projesi kapsamındaki 17 kilometrelik 4 şeritli ücretli otoyolun inşası için 109 milyon dolar finansman sağlama kararı almıştır. Banka ayrıca tali ve yerel yolların elden geçirilmesi için de 407 milyon dolar ayırarak bu alandaki 2006’dan itibaren 16 yıllık süreç içerisinde devam eden yatırımını 1 milyar dolar üzerine çıkarmış, aynı dönemde ülkenin otoyolları için de toplam 2 milyar dolar kaynak harcamıştır (Agenda.ge, 2022e).

2023 yılında ülkede 360 milyon doları otoyol ve 186 milyon doları su tedarik sistemi olmak üzere bir milyar doları aşkın alt yapı yatırımı bütçesi ayrılarak Gürcistan tarihinde altyapı yatırımı anlamında bir rekora imza atılmıştır. Özellikle doğu-batı hattındaki otoyol projesinin 2024 yılında tamamlanmasıyla, Ukrayna savaşı nedeniyle tercih sebebi olan “Orta Koridor” projesi kapsamında Gürcistan’ın ikmal ve lojistik anlamında küresel ağırlığının artırılması hedeflenmektedir. Ülkenin 2030 Vizyonu kalkınma stratejisi kapsamında gelecek on yılda altyapı

inşası için altı milyar doları yol yapımı olmak üzere toplam 11 milyar dolar harcanması planlanmaktadır (Agenda.ge, 2022bc).

Gürcistan'ın Kafkasya'daki mevcut jeopolitik önemi Avrupa'nın savaş nedeniyle Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmasından sonra daha da artmıştır. Gürcistan bu durumu avantaja çevirerek kendisini Kafkasya'nın enerji güç merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türkistan doğalgaz ve petrolünün taşınmasında kritik güzergâh olmak yönünde projeleri hayata geçirme planları bulunmaktadır. Bunun yanında yenilenebilir enerjiye ağırlık vererek kendine yeterli olabilmeyi ve enerji ithalatını azaltmayı hedeflemektedir (Agenda.ge, 2022v). Gürcistan'ın yeşil ve sürdürülebilir enerji kapsamında projeleri meyvelerini vermeye başlamıştır. Elektrik üretimi bir önceki seneye göre %23 artarak 10 milyar kWh'a ulaşarak rekor kırmıştır. Ocak-Temmuz döneminde elektrik ihracatı %337 artışla 65 milyon dolara ulaşmıştır. Bu ihracatın %93'ü Türkiye'ye gerçekleşmiştir (Agenda.ge, 2022ap).

Sonuç

2022 yılında Gürcistan iç siyasetine NATO'ya yakınlaşmak için gayretler ve AB'ye adaylık statüsü elde etmek için hükümetin 12 öncelik alanında reform çabası bu kapsamda muhalefetin Batı'dan destekçileri ile iktidarı köşeye sıkıştırma çabaları damga vurmuştur. Tutuklu Saakaşvili'nin sağlığı nedeniyle sivil hastaneye kaldırılması, sağlığı nedeniyle suçlarına af talep edilmesi, BUH ile ilişkisini kesme kararı vermesi gündem olmuştur. Siyasi ve ekonomik dönüşüm anlamında ve BM sürdürülebilir kalkınma hedefleri anlamında ufak bir gerileme ile geçen seneki endekslere yakın bir seyir izlenmiştir.

Bölgesel siyasette Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan Gürcistan'ın ortakları olmaya devam etmiştir. Ukrayna'daki savaş nedeniyle önemi daha da artan Orta Koridor projesine Gürcistan hem yapmış olduğu otoyol yatırımları hem de projedeki ortakları Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan ile

giriştiği çalışmalarla katkı sağlamaktadır. Gürcistan Kafkasya bölgesine özel başlattığı Komşuluk Barış İnisiyatifi kapsamında Ermenistan ve Azerbaycan arasında mekik diplomasisi dokumuş, iki ülke arasında görüşmelerin başlangıcına ev sahipliği yapmıştır. Türkiye Gürcistan'ın en fazla mal ithal ettiği ve vatandaşlarının en fazla seyahat ettiği ülke olmaya devam etmektedir. Rusya, Gürcistan'ın siyasi olarak gündem oluşturmaktan kaçındığı ancak temkinli bir şekilde ticari olarak ilişkilerin sürdürüldüğü aktör olmaya devam etmektedir. Gürcistan, Ukrayna halkına insani yardım haricinde, devam eden Ukrayna savaşıyla kendisini ilişkilendirebilecek her türlü eylemden kaçınmakta, bu tarz iddiaları sert bir şekilde reddetmektedir. Gürcistan, Rusya hibrit tehdidi karşısında NATO, AB ve ABD'den toplumsal, ekonomik, siber, askeri ve siyasi "dayanıklılığı" artıracak desteği almaya devam etmekte, özellikle Batılı ülkelerle geliştirdiği ikili ve çok yanlı diplomatik ilişkiler sayesinde uluslararası kamuoyunda kendine olan desteği artırmayı hedeflemektedir.

Kaynakça

Agenda.ge (2022a, Ocak 13). *President approves bill on replacement of State Inspector's Service despite calls for veto.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/86> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022b, Ocak 20). *Prosecutor's Office rejects request for victim status for imprisoned ex-president Saakashvili.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/139> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022c, Ocak 31). *United National Movement opposition ends parliamentary boycott.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/219> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022d, Mart 4). *Georgia' EU mission head: Relationship with EU and integration process enters new stage* adresinden alındı. Agenda.ge. <https://www.geostat.ge/media/49411/External->

Merchandise-Trade-of-Georgia-in-Ocak-Ekim-2022.pdf
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022e, Mart 23). *World Bank to finance \$109 mln highway construction in Georgia's winemaking Kakheti province.* <https://agenda.ge/en/news/2022/852>
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022f, Mart 24). *World Bank allocates \$400 mln for Human Capital Programme in Georgia.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/855](https://agenda.ge/en/news/2022/855)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022g, Mart 30). *Georgia signs World Bank deal for €358 mln Human Capital Programme.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/997](https://agenda.ge/en/news/2022/997)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022h, Nisan 10). *Georgian MFA: so-called presidential elections in de facto Tskhinvali "another illegal act" by Russia.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/1200](https://agenda.ge/en/news/2022/1200)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022i, Mayıs 4). *Georgian PM, Armenian Defence Minister discuss defence cooperation.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/1582](https://agenda.ge/en/news/2022/1582)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022j, Mayıs 10). *Georgia's US Ambassador: free trade agreement would contribute to Georgia's Euro-Atlantic integration aspirations.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/1647](https://agenda.ge/en/news/2022/1647)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022k, Mayıs 10). *Parliament Vice Speaker: UK Ambassador's comments confirm there is no evidence of Georgia being used to bypass sanctions against Russia.* [Agenda.ge. https://agenda.ge/en/news/2022/1651](https://agenda.ge/en/news/2022/1651)
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022l, Mayıs 11). *Health Minister: over 100,000 citizens bought Turkish-imported medicines in 2 months.*

- Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1682> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022m, Mayıs 12). *Imprisoned former President Saakashvili transferred to civilian clinic.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1692> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022n, Mayıs 12). *Participation in Ministerial of Global Coalition against ISIS reaffirms Georgia's involvement in strengthening global security - FM.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1698> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022o, Mayıs 13). *PM on humanitarian aid to Ukraine: Georgia doing "the best a small country can do"*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1721> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022p, Mayıs 16). *US Ambassador stresses importance of citizen confidence in "no selective prosecution" after TV channel founder sentenced by Tbilisi City Court.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1766> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022q, Mayıs 23). *IDFI: quality of access to public information in Georgia improved in 2021.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1883> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022r, Mayıs 24). *Georgian Cyber Security Bureau, NATO representatives discuss challenges in Georgian cyberspace.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1904> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022s, Mayıs 24). *Georgian PM, OSCE Secretary General discuss cooperation, regional security environment.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/1911> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022t, Mayıs 25). *Georgian PM: Georgia's EU accession a "civilisational choice" of its citizens.* Agenda.ge.

<https://agenda.ge/en/news/2022/1915> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022u, Mayıs 28). *Russian President signs federal law ratifying dual citizenship with occupied Tskhinvali region.* Agenda.ge.

<https://agenda.ge/en/news/2022/1980> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022v, Mayıs 30). *Georgian MP talks country's potential for strengthening global energy security.*

Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2009> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022w, Mayıs 30). *Georgian PM, Israeli officials discuss relations, prospects for deepening cooperation.*

Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2002> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022x, Mayıs 31). *Georgian PM, Armenian President discuss cooperation, security matters.* Agenda.ge.

<https://agenda.ge/en/news/2022/2028> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022y, Mayıs 31). *Russian-occupied Tskhinvali region suspends announced referendum on joining Russia.*

Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2012> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022z, Haziran 1). *Vice PM: United National Movement party, its lobbyists "trying their best" to prevent Georgia receiving EU membership candidate status.*

Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2041> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022aa, Haziran 2). *EU should demonstrate "long-term interest" in Black Sea region by granting candidate status to Georgia, Moldova, Ukraine - Parliament Speaker.*

Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2068> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ab, Haziran 2). *Georgian, Norwegian national guards sign bilateral cooperation plan.* Agenda.ge.

<https://agenda.ge/en/news/2022/2067> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ac, Haziran 9). *Ruling party head: European Parliament resolution on media freedom “not worth a dime”*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2195> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ad, Haziran 9). *UN General Assembly adopts resolution on status of IDPs, refugees from Russian-occupied territories of Georgia*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2182> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ae, Haziran 15). *Georgia’s achievements in UN, World Customs Organisation project in focus of Interior Minister’s anniversary comments*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2269> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022af, Haziran 16). *Georgian Defence Minister meets NATO Sec Gen*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2287> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ag, Haziran 18). *Georgian, Armenian PMs discuss political, economic relations*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2330> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ah, Temmuz 1). *Ruling party presents strategy for EU membership candidate status*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2534> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ai, Temmuz 20). *Turkey donates logistics hardware to Georgian Defence Forces*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/2768> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022aj, Temmuz 30). *Lawyer of imprisoned former President: Saakashvili leaving United National Movement opposition party, Georgian politics*. Agenda.ge.

<https://agenda.ge/en/news/2022/2917> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ak, Ağustos 16). *UN Security Council members call on Russia withdraw its military, security forces from territory of Georgia “without delay”*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3109> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022al, Ağustos 18). *Georgia, Türkiye, Azerbaijan sign agreement to simplify customs transit procedures between countries*. <https://www.geostat.ge/media/47569/FDI-in-2021-%28Adjusted%29.pdf> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022am, Ağustos 23). *Georgian Economy Minister, Turkish and Azerbaijani Transport Ministers discuss development of Middle Corridor*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3208> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022an, Ağustos 29). *Noble Partner drills officially kick off in Georgia with 2,400 servicemembers*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3279> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ao, Eylül 1). *Georgian PM, Rothschild & Co. Director discuss developing Georgia into regional hub*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3316> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022ap, Eylül 10). *Deputy Economy Minister: 2022 “record year” without water spillage from hydroelectric plants, every cubic metre used for electricity generation*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3464> adresinden alındı.

Agenda.ge (2022aq, Eylül 10). *Georgian Economy Minister, Turkish Trade Minister discuss economic relations, sign amendments to Georgia-Türkiye Free Trade Agreement*. Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3462> adresinden alındı.

- Agenda.ge (2022ar, Eylül 14). *EU Commission head to Georgia, Ukraine, Moldova, Western Balkans: you're part of our family.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3510> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022as, Eylül 20). *Georgian FM highlights Türkiye's support for Georgia's NATO integration.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3604> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022at, Eylül 20). *UN sec gen "positively" assesses Georgian gov't policy to strengthen peace and stability in region - FM.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3595> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022au, Eylül 21). *Georgian FM, GUAM foreign ministers discuss strengthening of regional cooperation.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3630>
- Agenda.ge (2022av, Eylül 21). *Georgian FM, OSCE secretary general discuss cooperation.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3622> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022aw, Eylül 22). *Georgian PM addresses UN general assembly.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3664> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ax, Eylül 30). *Ruling party head calls Lukashenko's visit to Russian-occupied Abkhazia region "deplorable and severe" step.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3783> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ay, Ekim 4). *Prosecutor: Saakashvili's trial postponed due to his refusal to testify, saying he has nothing to discuss with court.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3852> adresinden alındı.

- Agenda.ge (2022az, Ekim 6). *Georgian PM, European Commission president discuss implementation of EU membership status conditions.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3889> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ba, Ekim 7). *Georgia to receive NATO-standard armoured personnel carriers from Turkey.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3895> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bb, Ekim 8). *Georgian economy, Azerbaijani energy ministers discuss bilateral cooperation in energy sector.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3908> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bc, Ekim 11). *\$1.08bln to be invested in Georgia's infrastructure in 2023.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3938> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bd, Ekim 11). *Georgia, Türkiye team up to deepen tourism ties.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3947> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022be, Ekim 11). *President evokes "extensive experience" of Russian "imperial and Soviet policy" for Georgia, Romania, vows support for Ukraine.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3945> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bf, Ekim 12). *Deputy interior minister on Russia's claims on use of Georgia to transport explosives: "no suspicious facts observed".* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3969> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bg, Ekim 12). *Georgia secures 2nd term in UN human rights council.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/3956> adresinden alındı.

- Agenda.ge (2022bh, Ekim 13). *Georgia supports UN resolution condemning Russia's annexation of Ukrainian regions.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/3975> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bi, Ekim 17). *Norwegian FM highlights Georgian government's "important steps" in democratisation, good governance.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4036> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bj, Ekim 17). *Romania to allocate \$300,000 for strengthening Georgia's defence capability.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4022> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bk, Ekim 18). *Georgian president, Moldovan PM discuss challenges, Ukraine, economic matters.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4043> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bl, Ekim 18). *Georgian ruling party figures slam Ukraine, CoE for featuring wanted former official at int'l event.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4050> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bm, Ekim 18). *Georgian, Romanian defence ministers discuss security matters, Black Sea region challenges.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4047> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bn, Ekim 18). *Ruling party secretary vows "consensus-oriented" approach to public defender election.* <https://agenda.ge/en/news/2022/4040> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bo, Ekim 19). *Georgia, Türkiye, Azerbaijan hold joint military drills.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4066> adresinden alındı.

- Agenda.ge (2022bp, Ekim 19). *Georgian parliament passes bill for prosecutor general election.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4061> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bq, Ekim 19). *NATO sec gen: allies providing support to Georgia, working closely with Georgian partners.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4060> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022br, Ekim 19). *US assistant secretary of state vows support for Georgia's desire to join EU.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4062> adresimnden alındı.
- Agenda.ge (2022bs, Ekim 21). *Defence minister says gov't working on purchase of anti-aircraft, anti-armor equipment.* Agenda.ge.
- Agenda.ge (2022bt, Ekim 21). *Freight turnover in Middle Corridor up by 30% - economy minister.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4100> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bu, Ekim 25). *Georgian PM: "huge potential", prospects discussed with Azerbaijani president.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4141> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bv, Ekim 26). *Defence ministry to establish cybersecurity command, defence budget to reach \$93 mln.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4160> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bw, Ekim 27). *Georgian PM highlights "fruitful" meeting with Hungarian counterpart.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4191> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022bx, Kasım 1). *Transparency International watchdog urges ruling party to amend anti-corruption bill.* Agenda.ge. <https://www.geostat.ge/media/49411/External->

Merchandise-Trade-of-Georgia-in-Ocak-Ekim-2022.pdf
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022by, Kasım 8). *Occupation forces erect illegal barriers near central Georgian village.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4413> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022bz, Kasım 8). *Tbilisi Black Sea Security Forum “important” amid nuclear threats made by Russia - US ambassador.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4345> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022ca, Kasım 9). *Ruling party figures “disappointed” with “incorrect notes” in EP resolution.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4373> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022cb, Kasım 10). *Asian Development Bank approves \$100mln loan to strengthen Georgia’s fiscal resilience.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4395> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022cc, Kasım 10). *Georgian PM highlights country’s role for Europe’s energy supply in meeting with Czech FM.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4394>
adresinden alındı.

Agenda.ge (2022cd, Kasım 10). *State security service demands “unconditional release” of illegally arrested Georgian citizens from occupied territory at IPRM meeting.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4396> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022ce, Kasım 11). *European Commission VP vows to “step up” work on cyber defence support for Ukraine, Georgia, Moldova.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4403> adresinden
alındı.

Agenda.ge (2022cf, Kasım 14). *NATO committee members, Georgian defence officials discuss NATO-Georgia*

- cooperation, reforms.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4414#> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022cg, Kasım 15). *EU commissioner welcomes “active work” of Georgian gov’t on EU membership status conditions.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4462> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ch, Kasım 17). *Georgian PM discusses “neighbourly relations”, security challenges with Armenian parliament chair.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4496> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ci, Kasım 18). *Georgian PM alleges Ukrainian officials “openly campaigned” for “second front” of war in Georgia.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4515> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022cj, Kasım 22). *PM launches construction of NATO-standard special operations base.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4560> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022ck, Kasım 24). *Georgian interior ministry employees complete anti-terrorist training in Türkiye.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4582> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022cl, Kasım 24). *Georgian president says court should respond if imprisoned ex-pres. Saakashvili’s health at risk.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4578> adresinden alındı.
- Agenda.ge (2022cm, Kasım 25). *Georgian economy minister stresses importance of developing Black Sea transport routes at Trans-Caspian ministerial.* Agenda.ge.
<https://agenda.ge/en/news/2022/4600> adresinden alındı.

- Agenda.ge (2022cn, Kasım 29). *Justice minister: “slandorous campaign” over poisoning of ex-pres. Saakashvili “immoral”, “interference” in doctors’ work.* Agenda.ge. <https://agenda.ge/en/news/2022/4646> adresinden alındı.
- Avrupa Birliği. (2022, Haziran 17). *Opinion on the EU membership application by Georgia.* Brüksel. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800 adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu. (2022, Haziran 17). *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. The European Commission recommends to Council confirming Ukraine, Moldova and Georgia’s perspective to become members of the EU and provides its opinion on granting them candidate status.* https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-recommends-council-confirming-ukraine-moldova-and-georgias-perspective-become-2022-06-17_en adresinden alındı.
- Avrupa Parlamentosu. (2022, Haziran 9). *Texts adopted - Violations of media freedom and safety of journalists in Georgia* +. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0239_EN.html adresinden alındı.
- Bertelsmann Stiftung. (2022). *BTI 2022 Country Report — Georgia.* Gütersloh. Bertelsmann Stiftung.
- Business Media Georgia (2022, Kasım 10). *Kazakhstan to export 1.5 mln tonnes of oil via Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline | BM.GE. Business Media Georgia.* <https://bm.ge/en/article/kazakhstan-to-export-15-mln-tonnes-of-oil-via-baku-tbilisi-ceyhan-pipeline/120360> adresinden alındı.
- CIA. (2021, Kasım 19). *Georgia - The World Factbook.* <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/georgia> adresinden alındı.

- Civil Georgia (2022a, May 23). *Georgia, U.S. Sign Concept for Executing New Defense Initiative*. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/491739> adresinden alındı.
- Civil Georgia (2022b, Haziran 29). *NATO Says Georgia's Security Intertwined with its Own*. Civil Georgia. <https://civil.ge/archives/498698> adresinden alındı.
- Freedom House. (2022, Aralık 6). *Georgia: Freedom in the World 2022 Country Report*. Freedom House. <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2022> adresinden alındı.
- Gabritchidze, N. (2022, Eylül 6). *Georgian Parliament returns, with EU conditions at the top of the agenda*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/georgian-parliament-returns-with-eu-conditions-at-the-top-of-the-agenda> adresinden alındı.
- GEOSTAT. (2022a, Ağustos 15). *FDI-in-2021-(Adjusted)*. GEOSTAT.
- GEOSTAT. (2022b, Kasım 14). *External Merchandise Trade of Georgia in Ocak-Ekim 2022*. Tiflis.
- GEOSTAT. (2022c, Aralık 5). *National Statistics Office of Georgia*. GEOSTAT. <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/2022-sustainable-development-report.pdf> adresinden alındı.
- Gürcistan Savunma Bakanlığı. (2022, Ekim 13). *Defence Minister Juansher Burchuladze met with the Chairman of the NATO Military Committee - News - MOD.GOV.GE [Press release]*. <https://mod.gov.ge/en/news/read/8810/defence-minister-juansher-burchuladze-met-with-the-chairman-of-the-nato-military-committee> adresinden alındı.
- Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2022). *Sustainable Development Report 2022*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009210058> adresinden alındı.

Sparks, J. (2022, Kasım 4). *Ukraine war: Meet the Georgian Legion joining the fight against Russia's invasion*. Sky. <https://news.sky.com/story/ukraine-war-meet-the-georgian-legion-joining-the-fight-against-russias-invasion-12737984> adresinden alındı.

Tatkakishvili, N. (2022, Kasım 10). *Influx Of Russians Boosted Georgia's Economic Growth To 10.3% - S&P. Business Media Georgia*. <https://bm.ge/en/article/influx-of-russians-boosted-georgias-economic-growth-to-103---sampp/120347> adresinden alındı.

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı niversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey niversitesi’nde ğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. nce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde ğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" zerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBY) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBY-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan niversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan GÜntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan GÜntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon